

Honourable J.V. Bainimarama, CF(Mil), OSt.J, MSD, jssc, psc

Prime Minister of Fiji and Minister for iTaukei Affairs and Sugar Industry

VOSA E NA KENA DOLA NA PAIPO NI WAI NI GUNU E MALAKE

Malake
RA

Lotulevu 23 ni Epereli, 2015
12 na kaloko

Turaga na Tui Navitilevu,
Kemudou na Turaga ni Vanua e Malake,
Kemuni na Lewenivanua e Malake.

Sa yadra, Ni bula vinaka.

Taumada au vakavinavinaka vakalevu ki na veikidavaki
Vakaturaga sa mai qaravi kina e na siga ni kua.

Au marautaka vakalevu me'u mai duavata kei kemuni e
Malake nikua, baleta oqo na siga dina ni marau.

Au marautaka me'u mai dolava nikua na drodro mai ni memuni wainigunu mai vanua. Sa balavu sara na veiyabaki o ni tagica voli kina.

E na vula o Tiseba au a wilika kina e na *Fiji Sun* na italanoa nei Matelita Nauga e dua na wekamuni eke. A kaya ni sa dau nona qaqa ni masu tu mai e na gauna se goneyalewa lailai kina me bau dua na ivurevure ni wai vinaka e Malake. Me kua ni ra gunuva tiko na gone na wai ni uca se wai keli. Ia, au via tukuna ni kua ni sa rogoci na masu nei Matelita kei na nomuni masu kece na lewe ni yanuyanu o Malake.

E marautaka na noqu Matanitu, au marautaka talega e na noqu itutu vaka Paraiminisita me keimami kauta mai na bula vakacegu vei kemuni. Vakabibi, na neitou mai vakayacora e dua na cakacaka e dodonu mera se cakava na veimatani sa oti yani ka ra dau mai yalayala voli eke.

Sa vakayagataka na noqu Matanitu e **\$650,000** me kauta mai vei kemuni na wai savasava mai vanua ki na 135 na vuvale e Malake.

Na cakacaka ni vakadodo paipo oqo e dua na cakacaka levu vakabibi ni dodo mai e na boto ni wasawasa. Ka se tekivutaki e na vula o Okosita. E taura e 7 na vula, me yacova ni sa qai mai cava na kena cakacak e na ika 27 ni Maji ni yabaki oqo.

E wase vaka 5 na cakacaka ni vakadodo paipo oqo:

- Matai ni iwasewase oya na dodo mai ni paipo e na 300 na mita mai na ivakaso ni wai e Viti Levu me yaco mai kina veidogodogo e bati ni baravi.
- iKarua ni wasewase oya na dodo mai ni paipo e boto ni wasawasa e na loma ni 1.5 na kilomita.
- iKatolu ni iwasewase oya na vakadodo paipo e na loma ni yanuyanu oqo ka rauta ni 1.8 na kilomita.

- Na ika 4 ni wasewase na kena tara e dua na taqe ni wai levu 20 na udolu na lita.
- Na i otioti ni iwasewase ni cakacaka sa i koya na coba ni vei mita ni wai e na 135 na veivale kei na kena vei paipo ni wai.

Sa dua na ka talei vei kemuni, ni oni bula donuya na laveti cake ni vakatagedegede ni bula e Malake. Na isevu ni gauna me qai yaco mai kina na wai savasava mai vanua ki veikemuni.

Sa qai oti ni kua na nomuni dau vakararavi ki na wai keli. Sa oti talega ni kua na nomuni dau gunu voli mai e na wai ni uca.

Sa na sega ni vakilai e Malake na gauna dredre ni vaqara wai e dau yaco e liu ni lauqa na vanua. O ni na kila vinaka na veigauna dredre oya. Vakabibi e na gauna e gadrevi kina vakalevu na wai me vaka na gauna ni Siga ni Sucu.

Qoka sa dua na cavuikalawa levu vei kemuni. Cavuikalawa talega ni Matanitu ni kauta mai na wai vei ira era gadreva dina.

Au gadreva talega ni kua me'u vakavinavinaka vei kemuni kece sara oni a vakaitavi e na cakacaka levu oqo. Na tabana ni Water Authority of Fiji kei ira na kena ivakailesilesi - vinaka vakalevu.

Au rogoca, mai na 25 na tamata cakacaka era vakaitavi e na cakacaka oqo e 15 era lewe ni yanuyanu qo. Okati kina o ira na vo ni timi me vakataki ratou na dau ni nunu. Na nomuni cakacaka vinaka eda sa mai marautaka vata nikua.

Na mataqali cakacaka lelevu va qo, e dau ririkotaki kina na vakacalaka. Au vakavinavinaka kina mata timi ni cakacaka qo ni sega ni dua na vakacalaka e yaco. E sega talega ni dua na vakacaca e rawa ni yaco kina veika bula e tu wavoliti keda. Vinaka vakalevu sara na gumatua kei na cakacaka vinaka.

Kemuni na lewe ni noda vanua,
Na cakacaka sa mai qaravi oti qo e Malake e tiki
ni sasaga ni noqu Matanitu me kauta mai vei kemuni na
bula vinaka era vakila tu na lewenivanua e na veikoro
lelevu.

Oya na vuna au cavuta tiko kina vakawasoma ni dodonu
me soli kina lewenivanua kece e Viti, veitalia na vanua e
tiko mai kina kei na kena yawa, na ivakatagedegede ni
bula e vinaka cake.

Qoka me vaka na kena eda mai vakadinadinataka nikua
na wainigunu savasava, na vuli soli wale, na tiko
bulabula, na veisala ni veitaratara totolo kei na vuqa tale
na veivuke, me vakadaumakataka cake na bula keitou sa
solia tiko ki Viti ni kua.

Sa inaki ni noqu Matanitu me matanitu dau veiqaravi.
Meda qaravi vakatautauvata veitalia na vanua eda tiko
mai kina.

Ni da marau tikoga ni kua, au gadreva talega me'u na vakasalataki kemuni e na dua na tikina bibi. Ni sa na raica tiko na yalayala keitou cakava kei na ka keitou vakayacora. Keitou vakacala tiko kina na nodratou tukuna tiko na ito ni veisaqa ni keitou sega ni kauwaitaki keda na iTaukei.

Ni sa raica tu nikua na dina, kua tale ni malele kina vosa ni veisiwati ka ra via vesumonataki kemuni tiko na ilala oya.

Na Matanitu ni *FijiFirst* e sega ni vinakata na yalayala lasu kei na veivakarerei e na itukutuku lasu. Eda vinakata kece me yaco na bula sautu e na noda Viti lomani.

Sa saumi nodra icurcuru na luvemuni, sa kau mai na wainigunu savasava kina nomuni mata ni vale, keitou vinakata mera bulataka na luvemuni e dua na bula e uasivi cake mai na kena o ni sa curuma mai.

Na dina levu ga sa vakavatukana tu vei keda na iTaukei e Viti ni kua ni sa qai qaqaco vinaka ga na veika e baleti keda. Sa tubu tikoga na ilavo ni noda Matanitu, ka sa votu tiko mai e levu na vunilagi vinaka nei Viti ni mataka.

Sa vakalougatataki keda na Kalou ka sa noda masu me tomani tikoga na nona veivakalougatataki e na noda tomana tiko noda toso ki liu, dua na vanua, era duavata na kena lewenivanua, me yaco o Viti me rawata e levu na gauna vinaka ni mataka. E Viti vaka kina e vuravura.

Ni kua e dua na siga lagilagi vei kemuni kece, Na siga sa mai dolava kina na noqu Matanitu na nomuni paipo ni wai.

Au via cavuta tale na vakavinavinaka levu e na veiqaravi vakavanua sa mai vakayacori e na vuku ni Matanitu. Vakadeitaka tiko ni se qaqaco vinaka tikoga na nomuni ivakarau vakavanua.

Sa ka ni marau kina me'u vakaraitaka ni sa dola na memuni wai ni gunu e Malake.

Vinaka vakalevu.
